

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นเรื่องที่ได้รับการยอมรับและให้ความสำคัญ ในฐานะเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข การศึกษาเป็นเทคนิคหรือเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยม เจตคติ และวัฒนธรรมในสังคมทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ประเทศ และสังคมโลก อย่างไรก็ตามการถ่ายทอดความรู้ เจตคติ และค่านิยมตลอดจน วัฒนธรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมทุกอย่างด้านการศึกษา ได้ถูกดำเนินการโดยสถาบันและองค์กรต่างๆ ด้วยแนวทางและยุทธวิธีที่แตกต่างกันหรืออาจจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า บรรดากิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในองค์กรและช่วยให้การดำเนินงานไปได้อย่างมีประสิทธิภาพย่อมเกิดจาก การบริหารการศึกษา

ดังนั้น การบริหารการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการเรียนการศึกษาโดยเฉพาะ การศึกษาคณะสงฆ์เรียกว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมหรือที่เรียกกันว่า นักธรรมเกิดขึ้นตามพระดำริของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นการศึกษาพระธรรมวินัยในภาษาไทยเพื่อให้ภิกษุสามเณรผู้เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาสามารถศึกษาพระธรรมวินัยได้สะดวกและทั่วถึงอันจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่สัมมาปฏิบัติ ตลอดจนเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป

การศึกษาพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยแต่โบราณมานิยมศึกษาเป็นภาษาบาลีที่เรียกว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ยากสำหรับภิกษุสามเณรทั่วไป จึงปรากฏว่าภิกษุสามเณรที่มีความรู้ในพระธรรมวินัยอย่างทั่วถึงมีจำนวนน้อยเป็นเหตุให้สังฆมณฑลขาดแคลนพระภิกษุผู้มีความรู้ความสามารถที่จะช่วยกิจการพระศาสนาทั้งในด้านการศึกษาการปกครองและการแนะนำสั่งสอนประชาชน ดังนั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงได้ทรงพระดำริวิธีการเล่าเรียนพระธรรมวินัยในภาษาไทยขึ้นสำหรับสอนภิกษุสามเณรวัดบวรนิเวศวิหารเป็นครั้งแรกนับแต่ทรงรับหน้าที่ปกครองวัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ เป็นต้นมาโดยทรงกำหนดหลักสูตรการสอนให้ภิกษุสามเณรได้เรียนรู้พระพุทธศาสนา ทั้งด้านหลักธรรมพุทธประวัติ และพระวินัย ตลอดถึงหัดแต่งแก้กระฐีธรรมเมื่อทรงเห็นว่าการเรียนการสอนพระธรรมวินัยเป็นภาษาไทยครั้งนี้ได้ผลทำให้ภิกษุสามเณรมีความรู้กว้างขวางขึ้น เพราะเรียนรู้ได้ไม่ยากจึง

ทรงดำริที่จะขยายแนวทางนี้ไปยังิกษุสามเณรทั่วไปด้วย ประกอบกับใน พ.ศ. ๒๔๔๘ ประเทศไทยเริ่มมีพระราชบัญญัติเกณฑ์ทหาร ซึ่งภิกษุทั้งหมดจะได้รับการยกเว้นส่วนสามเณร จะยกเว้นให้เฉพาะสามเณรผู้รู้ธรรมทางราชการได้ขอให้คณะสงฆ์ช่วยกำหนดเกณฑ์ของสามเณรผู้รู้ธรรม สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ จึงทรงกำหนดหลักสูตรของสามเณรผู้รู้ธรรมขึ้นต่อมาได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรของสามเณรผู้รู้ธรรมนั้นเป็น “องค์นักธรรม” สำหรับภิกษุสามเณรชั้นนวกะ (คือผู้บวชใหม่) ทั่วไป ได้รับพระบรมราชานุมัติเมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ และโปรดให้จัดการสอบในส่วนกลางขึ้นเป็นครั้งแรกในเดือนตุลาคมปีเดียวกันโดยใช้วัดบวรนิเวศวิหาร วัดมหาธาตุ และวัดเบญจมบพิตร เป็นสถานที่สอบการสอบครั้งแรกนี้มี ๓ วิชา คือ ธรรมวิภาคในนวโกวาท แต่งความแก้กระทู้ธรรมและแปลภาษามคธเฉพาะท้องถิ่นในอรรถกถาธรรมบท

ดังนั้น เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมดีขึ้น จำเป็นต้องจัดการศึกษาให้เป็นระบบใน การบริหารและจัดการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายของการศึกษา ย่อมต้องอาศัยความเป็นมืออาชีพของผู้บริหาร โรงเรียน มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมีความสามารถ คุณธรรม และจริยธรรมเป็นที่ยอมรับ และมีความฉลาดทั้งทางสติ ปัญญา ทางอารมณ์ และความฉลาดทางคุณธรรม รวมทั้งปฏิบัติตามวิชาชีพ ผู้บริหาร โรงเรียนจึงจะนำไปสู่ความมีสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา กล่าวได้ว่า สถานศึกษาทุกระดับ และทุกประเภท มีภารกิจหลักที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่คาดหวังไว้ตามระดับและประเภทของการศึกษานั้น คุณภาพที่คาดหวัง หมายถึง คุณสมบัติอันพึงประสงค์ที่จะให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน ได้แก่ความรู้ ความเข้าใจ ความคิด พักยะ ความสามารถ สุขภาพกาย และจิต และคุณลักษณะในด้านบุคลิกภาพ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ซึ่งคาดหวังโดยการกำหนดในหลักสูตรคาดหวังโดยชุมชน และสังคม คาดหวังโดยสถานศึกษาเอง และคาดหวังโดยตัวผู้เรียนเองอีกด้วย^๑

แนวทางการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประคอง รัชมีแก้ว^๒ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ประสบผลสำเร็จมีคุณภาพและมาตรฐานและมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามกฎกระทรวงและตามวัตถุประสงค์ของกระทรวงศึกษาธิการ นั้น ผู้บริหารจะต้องรู้จักการจัดการงานวิชาการ โดยมีการจัดสายบริหาร และวางแผนเสนอย่างมีระบบ และมีนโยบายมีการนิเทศปฏิบัติรายงาน ติดตามและประเมินผล ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นบุคคลสำคัญต่อการดำเนินนโยบายทางการศึกษา หากผู้บริหารมีความรู้

^๑ กมล ภูประเสริฐ , การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทจำกัด ก.พล, ๒๕๔๔), หน้า ๓๓.

^๒ ประคอง รัชมีแก้ว, รัฐศาสตร์. สังคมศาสตร์, (พระนคร: มงคลการพิมพ์, ๒๕๔๕),

ความสามารถ ในการดำเนินงานทางการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ และมีคุณภาพตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังนั้นในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารจึงจำเป็นต้องอาศัยความรู้ความสามารถ จึงจะทำให้การบริหารนั้นมีประสิทธิภาพ

การจัดการศึกษาระดับสูงในด้านปริยัติธรรม แผนกธรรมนั้น ยังมีปัญหาที่จะต้องแก้ไข และปรับปรุงอีกมากมาย ผู้วิจัยจึงได้สนใจทำการศึกษาศึกษาการเรียนการสอนของสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เพื่อนำผลการวิจัยมาปรับปรุงการเรียนการสอนของสำนักเรียนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพอย่างเป็นระบบต่อไป

๑.๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษากิจการการจัดการเรียนการสอนของครูสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนของสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนของครูสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การจัดการเรียนการสอนของสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษากิจการการจัดการเรียนการสอนของสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา ๒๕๕๕ ตัวแปรต้น ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญ และภูมิฐานะ ส่วนตัวแปรตามในประเด็น ดังนี้

- ๑) ด้านหลักสูตร
- ๒) ด้านการจัดการเรียนการสอน
- ๓) ด้านสื่อการเรียนการสอน
- ๔) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน
- ๕) ด้านการวัดและประเมินผล

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ครูที่ทำหน้าที่สอนหนังสือและนักเรียนสำนักเรียนปริยัติธรรม แผนกธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๓ แห่ง ซึ่งมีครูจำนวน ๒๖ รูป และนักเรียนจำนวน ๑๓๐ คน

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

เป็นการศึกษาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม ที่ตั้งอยู่ในวัด เขตบางกอกน้อย จำนวน ๑๓ สำนักเรียน

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ การจัดการเรียนการสอนของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานครเป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนของ สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๑.๔.๓ เสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนของสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีอะไรบ้าง

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ นักเรียนอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนของสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เขตบางกอกน้อย แตกต่างกัน

๑.๕.๒ นักเรียนพรญาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนของสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เขตบางกอกน้อย แตกต่างกัน

๑.๕.๓ นักเรียนมีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนของ สำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เขตบางกอกน้อย แตกต่างกัน และมีภูมิลำเนาต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีนิยามศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังต่อไปนี้

๑. ภูมิลำเนา หมายถึง สถานที่บ้านเกิดของนักเรียน

๒. **ด้านหลักสูตร** หมายถึง การจัดการเรียนการสอนด้านเนื้อหาหลักสูตรพระปรีชาธรรม แผนกธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

๓. **ด้านการจัดการเรียนการสอน** หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามเนื้อหาหลักสูตรของครูสอนสำนักเรียนพระปรีชาธรรม แผนกธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

๔. **ด้านสื่อการเรียนการสอน** หมายถึง สื่อที่ใช้ประกอบการสอนทั้งเป็นสื่อสมัยใหม่ สื่อที่ครูผลิตเอง และสื่อธรรมชาติ ของครูสอนสำนักเรียนพระปรีชาธรรม แผนกธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

๕. **ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน** หมายถึง การใช้เทคนิคการสอนของครูโดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนสำนักเรียนพระปรีชาธรรม แผนกธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

๖. **ด้านการวัดและประเมินผล** หมายถึง กระบวนการติดตามผลการจัดการเรียนการสอนของครูสอนเพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการเรียนการสอนสำนักเรียนพระปรีชาธรรม แผนกธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

๗. **สำนักเรียนพระปรีชาธรรมแผนกธรรม** หมายถึง สำนักเรียนที่จัดที่บริเวณวัดสำหรับพระภิกษุ สามเณรเรียน เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

๘. **ครูสอน** หมายถึง พระภิกษุสามเณร ที่ได้รับการแต่งตั้งให้สอนปรีชาธรรม แผนกธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

๙. **นักเรียน** หมายถึง พระภิกษุและสามเณรที่จำพรรษาอยู่ในวัดเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

๑.๓ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑. ทำให้ทราบการจัดการเรียนการสอนของสำนักเรียนพระปรีชาธรรมแผนกธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

๒. ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนของสำนักเรียนพระปรีชาธรรมแผนกธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

๓. ทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ แนวทางการจัดการเรียนการสอนของครูสำนักเรียนพระปรีชาธรรมแผนกธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

๔. ผลวิจัยสามารถนำไปปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของครูสำนักเรียนพระปรีชาธรรมแผนกธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

